

Deres majestet, Samisk Arkiv og gjester,

«Samene er ett selvstendig folk og som andre folk har vi rett til våre liv og til selv å bestemme i saker som angår oss.

*Grunnlaget for det samiske liv, er Sápmi,
arven fra vår moder jord og vår far solen.*

*Landet og vannet hvor vi har levd i alle tider,
før statsgrensene splittet våre landområder.*

*Det samiske språket – Hjertespråket, bærer og stadfester vår tilhørighet til våre landområder
og vårt folk.»*

Slik starter Tråante-deklarasjonen fra 2017 og markeringen av 100-årsjubileet til det første samiske landsmøtet. Tråante-deklarasjonen viser at vi samer har en sterk bevissthet om at vi er ett folk. Og at statsgrensene ikke skal bryte vårt folks fellesskap.

Fremforhandlingen av Lappekodisillen fra 1751 var en anerkjennelse av at samene nettopp er ett folk. Ett folk som lever i flere stater, med blant annet rett til å drive med reindrift på tvers av den norsk-svenske grensen.

Men statsgrensene skaper hindringer for oss samer. Statsgrensene går på tvers av våre interne samiske grenser. Der våre grenser for språk, slekter, kultur og næringer går fra vest til øst, der går statsgrensene fra nord til sør. Og der våre grenser går fra nord til sør, der går statsgrensene fra vest til øst. Der elvebreddene danner grunnlag for samiske lokalsamfunn, danner elver statsgrenser som splitter samiske lokalsamfunn.

Under covid-pandemien har vi merket statsgrensene mer enn noen gang. Grenseoverganger har vært stengte. Det har vanskeliggjort våre muligheter til å samhandle som ett folk. Likevel ble det tidlig etablert ordninger for den grenseoverskridende reindriften. Og det viser Lappekodisillens relevans og styrke.

Visste dere at det høyeste fjellet langs den norsk-svenske grensen er Nuorttasávlllo i Saltdal kommune i Nordland og Arjeplogs kommun i Norrbotten? Nuorttasávlllo er 1756 meter høy og er også et samisk helligfjell.

Langs den norsk-svenske grensen i de samiske områdene både bor det og lever det samer. Vi kjenner våre landområder. Vi vet hvor det er gode beiter. Hvor det er gode jaktmarker og hvor vi finner multebær. Kunnskapen om våre landområder er også noe som statene har benyttet seg av. Statene trengte hjelp til å finne ut hvor deres riker strakte seg.

Også senere har samenes kunnskap om grenseområdene vært med på å skrive historie – og til å berge liv. Flere steder langs den norsk-svenske grensen ledet samiske grenseløser flyktninger over grensen til et fredelig Sverige under andre verdenskrig. De samiske grenseløserne visste veldig godt hvor grensene gikk og hvor det var mulig å ferdes trygt. Hvor man gikk trygt fra ras, hvor det var trygg is og hvor man kunne ferdes uten å møte på fiendtlige soldater.

Når Lappekodisillen nå er overlevert til Sámi árkiiva i Guovdageaidnu og Sápmi, er det en ny anerkjennelse av at samene er ett folk. Det er en ny påminnelse om at statene vet at det samiske folks fellesskap ikke skal brytes av statsgrensene. Derfor er det en stor dag for meg, på mitt siste oppdrag som sametingspresident, å få ta imot Lappekodisillen.

Giitu.